

Mellem Færeyinga saga og Sigmundarkvæðið eldra

Between Færeyinga saga and Sigmundarkvæði eldra

Povl Skårup

Brunbakkevej 1, Tillerup, DK-8420 Knebel, Danmark.

Email: povl@skarup.dk

Úrtak

Tað føroyska *Sigmundarkvæðið eldra* varð yrkt í styttri ella longri tíð fyri 1673, tá ið Lucas Debes nevndi tað í sínari bók. Evnið var komið – ígjøgnum millumliðir – úr tí íslendsku søguni *Færeyinga saga* (her stytta: Fær.s.orig.). Hon varð skrivað fyrst í 13. øld og hvarv aftan á at úrdráttir vórðu skrivaðir av í trimum tekstum: (1) tann serstaka *Óláfs saga helga*, (2) *Óláfs saga Tryggvasonar en mesta*, (3) søgusavnið *Flatneyjarbók*. Í 1832 og aftur seinni hava hesir úrdráttir verið savnaðir til eina nýggja søgu, ið eisini verður nevnd *Færeyinga saga* (her stytta: Fær.s.rekonstr.).

Spurningurin, ið henda greinin setur, er hesin: Gjøgnum hvørjar millumliðir kom evnið úr Fær.s.orig. til tann føroyska yrkjaran? Svarið er hetta: Gjøgnum Óláfs søgu Tryggvasonar ena mestu ella partar av henni. Í summum vísuuppskriftum finst ymiskt sum má vera komið úr Flatoyarbók, men tað er helst sett inn í vísuna aftan á 1770, tá ið ein endursøgn av teimum føroysku frásøgnunum í Flatoyarbók kom út á donskum.

Tá síðstu leiðina til yrkjarans kann evnið hava verið borið av munnligari frásøgn, ið kom frá lesnaði av tí nevndu søguni um Ólaf

Tryggvason. Nær og hvar hesin lesnaður kann hava verið gjørdur, vita vit ikki. Ein møguleiki er: í 16. øld í Bergen ella har um leið.

Summary

The Faroese *Sigmundarkvæðið eldra* was composed some time before 1673, when Lucas Debes mentioned it. The subject-matter derived – through intermediates – from the Icelandic *Færeyinga saga* (abbreviated: Fær.s.orig.). This saga had been composed shortly after 1200, and it is now known only from excerpts in three texts: (1) the separate *Óláfs saga helga*, (2) the longest *Óláfs saga Tryggvasonar*, (3) *Flatneyjarbók*. These excerpts were recollected in 1832 and later, forming a new *Færeyinga saga* (abbreviated: Fær.s.rekonstr.).

The question raised here is: Which were the intermediates through which the subject-matter had passed from Fær.s.orig. to the poet of *Sigmundarkvæðið eldra*? The answer adopted here is: Through the longest *Óláfs saga Tryggvasonar* or parts of it. Some versions of the ballad contain elements which must derive from *Flatneyjarbók*, but they were probably introduced into the ballad after 1770, when

the Faroese subject-matter in Flateyjarbók was retold in Danish.

The last part of the passing of the subject-matter to the poet may have been an oral tradition originating in a reading of the above-mentioned saga. We do not know when and where this reading occurred. A possibility is: in the 16th century at or near Bergen.

Forord

Jeg har altid fundet det latterligt når en forfatter til en videnskabelig afhandling skriver: „Jeg er nået til dette resultat uden at vide at NN allerede var nået til det samme.“ Han skulle hellere have trukket sin afhandling tilbage og ærgret sig over at han ikke havde gjort sit bibliografiske forarbejde godt nok. Nu befinder jeg mig selv i den samme situation: Nedenstående artikel skrev jeg og sendte til Fróðskaparrits redaktion uden at kende den artikel Vésteinn Ólason havde skrevet om det samme emne i 2006. Den hørte jeg først om da Fróðskaparrits vurderingsmand i sin udtalelse gjorde mig opmærksom på den. Jeg skaffede mig den og så at den var fortræffelig, og at den indeholdt væsentligt det samme som min, blot på en anden måde. Jeg trak derfor min artikel tilbage. Når den alligevel nu bliver trykt, er det fordi samme vurderingsmand anbefaler det, og redaktionen ønsker at følge hans anbefaling. Jeg har tilføjet Vésteinn Ólasons artikel i rækken af lærdes udsagn og i bibliografien, men ellers ikke indføjet henvisninger til den (der måtte have været mange!), og heller ikke ændret min tekst på andre måder. Jeg anbefaler eventuelle læsere af min

artikel, at de også læser eller genlæser Vésteinn Ólasons.

Emnet

Sigmundarkvæðið eldra (CCF 22) er den ældste af de færøske viser der – gennem mellemlid – har fået deres stof fra den islandske *Færeyinga saga*. Gennem hvilke mellemlid var dens stof kommet til dens digter? Det er det spørgsmål det følgende handler om.

Færeyinga saga, håndskrifter og udgaver

Færeyinga saga (i det flg. forkortet Fær.s. orig.) menes at være skrevet omkring år 1200-15. Den indeholder træk der peger på egnen omkring Eyjafjörður på Nord-Island som forfatterens hjemsted (Ólafur Halldórsson, 1960: 77-78, 1987: ccxxxii-ccxxxix, og 2006: LXXI-LXXVII; denne forskers navn forkortes i det flg. til ÓlHa). Andras Mortensen har foreslået at forfatteren kan have været den Karl Jónsson, abbed på Þingeyrar, der skrev en del af Sverris saga (Sigurðardóttir, 2001: 15; Marnersdóttir og Sigurðardóttir, 2011: 54).

Som helhed er Fær.s.orig. gået tabt, og den kendes nu kun fra uddrag i tre bevarede tekster. Der ses bort fra to tabte håndskrifter, der har været forlæg for delvis bevarede islandske rimer: *Sigmundar rímur* og *Þrænlur*, hvis indhold ikke overlapper med det færøske *Sigmundarkvæðið eldra* (ÓlHa, 1987: cxviii-clii).

På grundlag af de tre tekster har filologer rekonstrueret den *Færeyinga saga* vi plejer at læse nu (forkortet Fær.s.rekonstr.): C.

C. Rafn i 1832, Finnur Jónsson i 1927 og ÓlHa. Sidstnævnte har gjort det i fire udgaver, hvoraf de to sidste, 1987 og 2006, citeres i det følgende med deres kapiteltal.

Teksterne er disse, nævnt i kronologisk orden efter deres affattelse:

1. *Den særskilte Óláfs saga helga*. I den nævnes Sigmundur ikke, fordi han døde før denne Ólafur blev konge. Men inden for sin periode har den optaget brudstykker af Fær.s.orig., direkte eller gennem et tabt mellemlid. De findes også i den Óláfs saga helga som udgør den midterste af Heimskringlas tre dele, HkrII, idet denne er en bearbejdelse af den særskilte Óláfs saga helga.

Óláfs saga helga har været tilskrevet Snorri Sturluson, men den tilskrivning betvivles af Jonna Louis-Jensen, 1997, optrykt med en efterskrift i hendes artikelsamling 2006: 217-232. Hendes konklusion i efterskriften lyder: „Jeg føler mig stadig mere overbevist om at hvis Snorri Sturluson er forfatteren af HkrI og HkrIII, hvad der er rimelig gode grunde til at tro, så er det den der vil hævde at han også er forfatteren af Olav den helliges saga, der må løfte bevisbyrden.“ – Denne tvivl åbner spørgsmålet om hvor på Island den saga blev skrevet.

2. *Óláfs saga Tryggvasonar en mesta* (forkortet ÓlTr). En fuldstændig udgave af ÓlTr er besørget af ÓlHa, 1958, 1961, 2000 (forkortet ÓlTrÓlHa + bindnummer). Visens stof findes i 1961 (ÓlTrÓlHa^{II}), udgavens indledning i 2000 (ÓlTrÓlHa^{III}). Sagaen er skrevet omkring eller kort efter 1300 (ÓlHa, 1967: 552). Men hvor? I håndskriftet Bergsbók tilskrives den Bergr Sokkason, abbed på Munkaþverá

(Steinnes, 1962: 9; ÓlHa, 1967: 552; begge refererer håndskriftets forfatteridentifikation uden at tage stilling til den). Bergsbók er skrevet omkring eller kort efter 1400, altså omkring 100 år efter sagaen, mest sandsynligt på bispesædet Hólar (ÓlTrÓlHa^{III}: CXCIff.).

Et af denne sagas andre forlæg (foruden Fær.s.orig. m.fl.) er den Óláfs saga Tryggvasonar der findes i den første af Heimskringlas tre dele, HkrI, som der er rimelig gode grunde til at tilskrive Snorri Sturluson (Louis-Jensen, cit. ovenfor). Han var ikke fra samme landsdel som Fær.s.orig. I hans Óláfs saga Tryggvasonar er Fær.s.orig. ikke brugt, og Sigmundur omtales ikke. Bl.a. fortælles heri om slaget på Hjörungavág og hvordan Búi sprang over bord med sine kister, men det siges ikke, som i ÓlTr efter Fær.s.orig., at Sigmundur også var med i slaget og havde hugget Búis hænder af, jf. ÓlTrÓlHa^{II}: 63 og Fær.s.rekonstr.: kap. 27 (sml. ÓlTrÓlHa^I: 195, hvor Sigmunds hug er indsat i HkrIs beretning om slaget sammen med strofer af Jómsvíkinga drápa og Búa drápa).

Her skal indskydes en kort omtale af en af oversættelserne af Heimskringla, fordi den alligevel indeholder et par fortællinger om Sigmundur. Den blev lavet af den norske præst Peder Claussøn (Friis) (1545-1614), men først udgivet i 1633, under titlen *Snorre Sturlesøns Norske Kongers Chronica*. Denne bog er en oversættelse af Heimskringla, men den har nogle indskud fra ÓlTr efter Bergsbók (Steinnes, 1962: 26), dog ikke direkte efter håndskriftet men efter excerpter af det (Jørgensen, 1993: 191ff.). To af disse indskud stammer gennem mellemlid fra Fær.s.orig. Det ene

(s. 136) fortæller om Sigmunds deltagelse i slaget på Hjörungavág (efter ÓlTrÓlHa^I: 195, jf. ovenfor, men excerpt-skriveren synes også at have brugt Jómsvíkinga saga. Herpå tyder især Peder Claussøns gengivelse af Búis kommentar til at nogen har hugget tværs over hans ansigt: „Boo sagde / ugieerne skulle de Danske Møer nu kysse mig / om jeg kommer nogen tid hjem igen“. Dette står i Jómsvíkinga saga, men ikke i ÓlTr eller HkrI.). Det andet indskud (s. 165-67) fortæller om Sigmunds idrætter sammen med Olav Tryggvason og dennes ønske om at få Sigmunds ring (ÓlTrÓlHa^{II}: 122; Fær.s.rekonstr.: kap. 33). Men indholdet af *Sigmundarkvæðið* fortælles ikke i bogen, hvad enten Peder Claussøn nok ejede et excerpt af Bergsbók med det indhold men valgte ikke at tage det med i sin oversættelse, eller han slet ikke ejede et sådant excerpt.

ÓlHa fortæller om tidligere udgaver af ÓlTr:

„Den første udgave af Óláfs saga Tryggvasonar en mesta blev trykt i Skálholt, på foranledning af biskop Þórður Þorláksson, og udkom i to bind i årene 1689-90. Teksten stammer gennem mellemled fra Flateyjarbók, GKS 1005 fol. Sagaen blev igen udgivet i Fornmanna sögur I-III, København 1825-27. I denne for sin tid prisværdige og senere meget benyttede udgave er teksten gengivet efter AM 61 fol. med enkelte varianter anført fra AM 53, 54, 62 fol. og Flateyjarbók.“ (ÓlHa, 2000: VII, jf. samme, 2006: LXXVII).

3. Håndskriftet *Flateyjarbók* (GKS 1005 fol., nu i Reykjavík, forkortet Flat), skrevet i 1387 (i hvert fald de dele som uddragene af Fær.s.orig. står i, Kolbrún

Haraldsdóttir, 2010), formentlig „enten i klosteret på Þingeyrar eller på bispesædet på Hólar, eller muligvis i nonneklosteret på Staðr i Reynines“ (ÓlHa, 2000: CXXV). Det er udgivet af Vigfússon og Unger, 1860-68; visens stof findes i bind I, 1860 (forkortet Flat^I). Til uddragene af Fær.s.orig. har skriveren, præsten Jón Þórðarson, foruden håndskrifter af de nævnte sagaer om de to konger Ólav også brugt Fær.s.orig. (ÓlHa, 2006: VII). Derfor må Flat nævnes udtrykkeligt ved siden af ÓlTr som et muligt mellemled mellem Fær.s.orig. og visen ved siden af de håndskrifter der kun indeholder ÓlTr.

Som sagt ovenfor, er den udgave af ÓlTr der kom i Skálholt 1689-90 baseret på afskrifter af Flat.

Samme håndskrift lå også til grund for Thormod Torfæus' *Commentatio historica de rebus gestis Færeysensium seu Faröensium*, 1695 (brugte han Skálholt-udgaven?). Den blev oversat til dansk af Peter Thorstensen under titlen *Historisk Beretning om Indbyggernes Bedrifter paa Færøerne*, 1770. Denne oversættelse blev bl.a. brugt af den tórshavnske litteratus Claus Lund i 1794, jf. nedenfor, og senere af J. Chr. Djurhuus (Sjóvarbóndin) til *Leivskvæði* eller *Leivur Øssursson* (CCF 218, trykt i *Føroya Kvæði* VI, 1972, s. 419-421) og antagelig også til *Sigmundarkvæðið yngra/nýggja* (CCF 216, trykt i samme bind, s. 409-414) (Matras, 1935: 40, jf. Lenvig, 1990: 69, og Marnersdóttir og Sigurðardóttir, 2011: 232). Samt utvivlsomt af nogle af dem der sang *Sigmundarkvæðið eldra*.

Engang efter 1387 forsvandt Fær.s.orig. (bortset fra de nævnte delvise afskrifter).

Måske havde den aldrig eksisteret som helhed uden for den landsdel hvor den var skrevet. Måske havde den aldrig eksisteret i mere end ét eksemplar.

Mellemlid mellem Fær.s.orig. og visen kan have været: ÓlTr eller Flat eller begge dele eller ingen af delene. Af disse fire muligheder er den førstnævnte, ÓlTr, sandsynligere end de andre. Denne antagelse, som blev fremsat første gang i 1832 (af Rafn, citeret nedenfor), præciseres og bestyrkes i det følgende.

Opskrifter af visen

I *Føroya Kvæði* I,3 (1963), s. 453-476, og optrykket af samme (Bókagarður 1999, bind 7, s. 58-115, hvor visen er nr. 24) meddeles 7 opskrifter, A-G, samt en kritisk udgave, H:

A: Svabos oktav fra første halvdel af 1770-erne.

B: Svabos kvart fra 1780-erne.

C: Sandoy, Johannes Clemensen, bl.a. Sandoyarbók.

D: Hvannasund, optegnet af H. C. Lyngbye i 1817, udgivet af Hammershaimb i *Antiquarisk Tidsskrift* 1849-51, 78-86, med enkelte varianter og med dansk oversættelse, optrykt fotografisk i Hammershaimb, 1969: 94-102. Her meddeler Hammershaimb i fodnoter nogle læsemåder fra andre opskrifter, som ikke alle findes i *Føroya Kvæði*.

E: Fugloyarbók.

F: Napoleon Nolsøe.

G: Koltursbók.

H: Hammershaimb 1855, en kritisk udgave med A som grundlag, men med rettelser og med læsemåder fra andre af op-

skrifterne indsat i teksten eller blot anført i variantapparatet.

H er gengivet frit, bl.a. med enkelte strofer fra F, i „Gylta bók“ (= Jóannes Patursson, *Føroysk kvæði um brögd Norðmanna ættarinnar úti og heima*, Oslo 1925, optrykt fotografisk Tórshavn 1979).

Dennes tekst er brugt på en cd med Dansifelagið í Havn: *Føroyskur dansur*, udg. af Tutl, uden årstal. Her synges visens tre „tættir“ på hver sin melodi og med hver sit omkvæd. Forsanger: Sigmund í Hoyvík. Omtalen af visen på den tilhørende folder er uden kildeangivelse, men næsten identisk med den som Dánjal Niclasen har skrevet til udgaven i 1999, og som citeres nedenfor her.

Et sæt noder står trykt i Gylta bók, andre i Clausen, 2003: 174-180. Her er de tre melodier på den nævnte cd: FKL 22,8, 22,9 og 22,10, og optagelsens årstal opgives som 1976.

Visens indhold

Visen består som sagt af tre „tættir“; her deler jeg den første op i Prolog og I, og den tredje i III og Epilog:

Prolog: Ólavur kongur (Tryggvason) tilkalder Sigmundur, giver ham halvdelen af Færøerne og byder ham at sejle til Færøerne sammen med Tambar prestur/Tannebrand og opsøge Tróndur í Gøtu og bringe ham med sig tilbage.

I: Sigmundur sejler, men kan ikke komme ind til Gøta på grund af et uvejr, der er fremkaldt af Tróndur.

II: Sigmundur sejler til Svínøi til Bjarni og kristner ham.

III: Sigmundur sejler til Dímun (i A

dog Suðuroy, skönt beskrivelsen passer på Dímun, rettet til Dímun i H) og dræber Øksir/Øksur. – I C, D, F og G har denne afslået et tilbud om amnesti hvis han vil lade sig kristne. – I F og G (og Gylta bók) indledes III med at Sigmundur på vej fra Svínø til Dímun møder Tróndur og Tóri Hund ved Høvdasund, men skåner deres liv.

Epilog (som mangler i A): Sigmundur døde på Suðuroy (E: Lítla Dímun), men blev begravet på Skúvoy (E: Stóra Dímun). Sigmunds drabsmand nævnes kun i D: Tórir Hund.

Visens dele og sagateksterne

Visens prolog har samme stof som det der står i ÓlTrÓlHa^{II}: kap. 191, s. 70, og i Flat^I: kap. 297, s. 365, som her følger ÓlTr. I Fær.s.rekonstr. står det i begyndelsen af kap. 30 (2006: 71, jf. 1987: 73), bl.a.: „Skipaði konungr hann þá valdsmann yfir allar Færeyjar ok fekk honum kennimenn at skíra fólkit ok kenna þeim skyld frœði.“ Her nævnes de medsendte „kennimenn“ ikke ved navn; præsten Þangbrandr nævnes andetsteds i ÓlTrÓlHa^{II} og Flat som udsendt til Island, men ikke til Færøerne, jf. nedenfor. Þrándr nævnes ikke her.

Visens tre hovedstykker, I, II og III, har samme stof som det der står i ÓlTrÓlHa^{II}: kap. 186, s. 54-57, og i Flat^I: kap. 115, s. 145-6, som her har en anden tekst end ÓlTr. I Fær.s.rekonstr. står dette i kap. 24 (begge teksterne, både den i ÓlTr og den i Flat, står trykt i 1987: 51-56, og 2006: 52-56).

Det gælder også Øksurs (Øssurs) udsagn til Sigmundur i B, C, D, F, G: „Eg gav tær liv, og tað var væl, Tróndur læt sláa tín

faðir í hel.“ Dette bygger næppe på beretningen om begivenheden i Fær.s.rekonstr.: kap. 7 (efter både ÓlTr og Flat), men på Bjarnis udsagn i Fær.s.rekonstr.: kap. 24 (også efter både ÓlTr og Flat), som i visen er lagt Øksur i munden.

Derimod findes Sigmunds møde med Tróndur og Tóri Hund ved Høvdasund (kun i F og G, jf. ovenfor) ikke i samme kapitel, men det kan være inspireret af anden halvdel af kap. 37 i Fær.s.rekonstr. (kap. 36 i Rafn, 1832), hvor Sigmundur m.fl. møder Tróndur m.fl. (men ikke sin senere drabsmand) i et smalt sund, som har været identificeret med Høvdasund (Rafn, 1832: XXIX). Episoden, som i de bevarede sagatekster kun findes i Flat, er velsagtens tildigtet af en senere visesanger.

Epilogen om Sigmunds død og begravelse har samme stof som kap. 439 og 441 i Flat^I, som er kap. 39 og 41 i Fær.s.rekonstr. (38 og 40 hos Rafn). I ÓlTrÓlHa^{II}: 124, slutningen af kap. 207, nævnes Sigmunds drab kort, og hermed slutter ÓlTrÓlHas gengivelser af dele af Fær.s.orig. (det citeres i ÓlHa 2006: 77, note 5); det skyldes måske at kongen ikke optrådte mere i Fær.s.orig., hvad enten valget at afbryde gengivelsen blev truffet af ÓlTrs redaktør eller allerede af skriveren af et mellemlid mellem Fær.s.orig. og ÓlTr. ÓlTr omtaler således ikke afstraffelsen af Sigmunds drabsmand og flytningen af Sigmunds lig til Skúvoy, men nøjes med en henvisning til Fær.s.orig., så at dette kun kendes fra Flat. Epilogen er velsagtens tildigtet af en senere visesanger. – Mens hans drabsmand i sagaen, både i ÓlTrÓlHa og i Flat, hedder Þorgrímur illi, kaldes han i D Tórir Hund,

Det vigtigste af det foregående gentages i det følgende skema, hvor der ses bort fra Fær.s.orig.:

Sigmundar-kvæðið	ÓlTrÓlHa ^{II}	Flat ^I	Fær.s.rekonstr.
Prolog	kap. 191, s. 70	kap. 297, s. 365, samme tekst som ÓlTr	kap. 30, beg.
I-III	kap. 186, s. 54-57	kap. 115, s. 145-6, anden tekst end ÓlTr	kap. 24, begge tekster trykt i udg. 1987 og 2006
Epilog	mangler	kap. 439 og 441, s. 554-7	kap. 39 og 41 (Rafn 38 og 40) efter Flat

det samme navn som i F og G bruges om Tróns ledsager ved Høvdasund. Hvad kan der sluttes af det?

Når man sammenligner sagateksternes kapiteltal der har samme stof som visens prolog, med dem der har samme stof som visens tre hovedstykker, falder det i øjnene at det der hænger sammen i visen, ikke hænger sammen i sagateksterne. Disse fortæller at efter sine drenge- og ungdomsår i Norge rejser Sigmundur tre gange til Færøerne og tilbage til Norge; efter sin fjerde rejse til Færøerne vender han ikke tilbage til Norge. Før hver af rejserne tager han afsked med Norges hersker, som ved de to første rejser er den hedenske Håkon jarl, ved de to sidste den kristne kong Olav Tryggvason. I visen er den første rejse koblet sammen med afskeden før den fjerde rejse. Sigmunds formål med sin første rejse er at hævne sin far; den bestræbelse handler visens tre hovedstykker om ligesom kap. 24 i Fær.s.rekonstr. Kongens formål med Sigmunds fjerde rejse er at få færingerne kristnet, jf. kap. 30 i Fær.s.rekonstr. Dette siges i visens prolog, og det må desuden være det der har fået digteren til at lade Sigmundur kristne Bjarni i visens andet

hovedstykke (i nogle opskrifter tilbyder han også Øssur amnesti hvis han vil lade sig kristne): dette står ikke i sagaen, hvor Sigmundur endnu ikke var kristen under sin første rejse. Omvendt er det måske fordi Sigmundur forsøger at sejle til Tróndur i visens første hovedstykke i overensstemmelse med dettes sagaforlæg, at Tróndur også nævnes i visens prolog, skønt han ikke nævnes i dennes sagaforlæg.

Lærdes udsagn om visens stof

Lucas Debes: *Færoæ et Færoa Reserata*, 1673 (citeres her efter Jørgen Rischels facsimileudgave 1963), s. 210:

Siden blef Sigmund omvendt til den Christne Troe aff Kong Oluff Tryggesøn/ oc effter hans Befalning/ draag hand til Færoæ/ oc lod Christne alt Folcket paa Hætland oc Færoæ/ oc hvilcke som endda vare uchristnede paa Ørckenøer: Oc var Sigmund længe paa denne Reyse/ oc hefnede sin Faders Død/ oc dræbte Trond i Gøte. Her siungis udi Færoæ en gammel [sic] Vise om denne Sigmunds Idret: den mælder at Sigmund haffde stoer Besværlighed/ oc var i stoer Fare/ før end hand kom i Land paa Færoæ. Thi Trond udi Gøte haffde opreyst

stor Storm mod hannem formedelst Gand og Trolldoms Konst. Kong Oluff Tryggesøn gaff Sigmund all Færøe at raade ofver.

Første halvdel af dette citat gengiver ikke visens indhold, men bygger på Clausson Friis, 1632: 143-146 (Rischel, 1963, II: 125); dette bygger igen på Clausson Friis' oversættelse, trykt 1633: 165. Hertil har Storm 1881: 423 denne fodnote: „Misforstaaelse af Bergsbog c. 162: For Sigmundr þa vm allar eyiar (ᚷ: Færeyar) ok letti eigi fyrr en þar var kristid allt folk.“ Dette står i ÓlTrÓlHa^{II}: 73, hvor de vigtigste håndskrifter, men ikke Bergsbók (og nogle få andre), læser *Færeyiar*.

I anden halvdel af citatet omtaler Debes visen, hvoraf han kun refererer prologen (ved at koble referatet på det foregående) og del I, men man kan vel formode at visen også har indeholdt II og III (men næppe epilogen) lige siden den blev digtet.

Debes' omtale af visen beviser at denne blev digtet før 1673. Han omtaler den som *gammel*, men siger ikke hvor gammel han mener den er, og han beviser ikke sin påstand. Denne kan derfor ikke bære en terminus ante quem før 1673. (Dette indebærer naturligvis ikke en formodning om hvor kort eller hvor længe før 1673 visen er digtet.)

De kendte opskrifter er alle skrevet mindst omkring 100 år efter 1673 og endnu – meget eller lidt – længere tid efter visens affattelse, og de er forskellige, og ingen af dem kan være helt identisk med visens originale tekst. Det kan Hammershaimbs sammensatte tekst fra 1855 og Jóannes Paturssons fra 1925 heller ikke. Digterens forlæg må have foreligget før 1673, men sagaelementer i opskrifterne kan være

indføjet undervejs til opskrifterne og kan derfor kun med forsigtighed tillægges digteren.

Carl Christian Rafn (udg.): *Færeyinga saga*, 1832 (fotografisk optrykt Tórshavn 1972). I indledningen *Til Læseren* omtales visen s. VI-X; Rafn kender den i opskrifterne B og D. Af dette skal kun flg. afsnit (s. IXf.) citeres her:

At ved Præsten Tambar, som Kong Olaf gav Sigmund med paa Reisen til Færøerne, menes Thangbrand, kan neppe være nogen Tvivl underkastet, men at han anføres her, synes at lede til den Formodning, at Sangen har sit første Udspring fra Olaf Tryggvesöns Saga, hvori Præsten Thangbrands Sendelse til Island berettes paa samme Sted som Sigmunds til Færøerne.

Rafns argument kan gengives sådan: Præsten Þangbrandr sendes til Island i ÓlTrÓlHa^{II}: kap. 189 slutn., s. 66, og i Flat^I: kap. 295, s. 363. Men han omtales ikke i forbindelse med Færøerne i disse (eller andre) sagatekster, og har derfor sikkert heller ikke været nævnt i Fær.s.orig. Derfor kan det formodes at enten ÓlTr eller Flat har været mellemlid mellem Fær.s.orig. og visen, hvis digter har tildelt ham samme sendelse til Færøerne som sagateksterne til Island. I ÓlTrÓlHa^{II} omtales hans sendelse til Island 4 tryksider før Sigmunds afsked med kongen (altså næsten „paa samme Sted“), i Flat^I ikke mindre end 102 tryksider før. Derfor kan det formodes at mellemlidet snarere var ÓlTr end Flat. – I samme retning peger andre argumenter, jf. nedenfor.

Jakob Jakobsen: *Færøsk sagnhistorie*, 1904, s. 19f.:

Meget af hvad der fortælles som sagt fra oldtiden (begivenheder, omtalte i Færingesaga) stammer sikkert fra trykte kilder (Snorre Sturlesøns norske kongesagaer, Peder Claussøns norske krønike), mulig også fra gamle, nu tabte sagahåndskrifter; andet er bevaret, fordi folkevisedigtningen optog æmnet. Et gammelt Sigmundskvad er bevaret og synges endnu til dans, skønt det er ved at blive fortrængt af et nyere kvad af samme navn, digtet i begyndelsen af det 19. århundrede af bonden J. C. Djurhuus. Dennes udførlige Sigmundskvad og Lejfskvad, som ere digtede efter de historiske kilder, have utvivlsomt genoplivet et og andet, der var gået tabt som sagn. Det ældre Sigmundskvad, der allerede i Lucas Debes' „Færøernis Beskrivelse“ 1673 nævnes som et gammelt kvad på Færøerne, gengiver næppe heller nogen ren færøsk tradition. Et par omstændigheder – nævnelser af ¹⁾ præsten Tangbrands mission til Island og Færøerne (Olav Trygvessøns saga) og ²⁾ (i en enkelt opskrift) en vis, i Flatøbogen nævnt, men ellers ubekendt Harald, som ledsager Sigmund på dennes tog mod Øssur – tyde på, at kvadets forfatter har haft sagahåndskrifter for sig. Kvadet undgår dog den stedforveksling, hvori Færingesaga gør sig skyldig.

De kongesagaer der med rette eller urette er blevet tilskrevet Snorri Sturluson, omtaler ikke Sigmund Brestisson. Peder Claussøns *Norske Kongers Chronica* (udg. 1633) indeholder et par fortællinger om ham, men ikke den som *Sigmundarkvæðið eldra* bringer. Jf. ovenfor.

Om *Sigmundarkvæðið nýggja* af J. Chr. Djurhuus (1773-1853, Sjóvarbóndin),

se ovenfor under Færeyinga saga, håndskrifter og udgaver.

Om Þangbrandr, se ovenfor under Rafn.

Den Harald som iflg. Flat ledsager Sigmundur på den rejse til Færøerne som Sigmundarkvæðið eldra handler om, nemlig Haraldr járnhauss, nævnes rigtignok kun i Flat og ikke i andre håndskrifter af ÓlTr. To ord i nogle af viseopskrifterne er blevet henført til ham. Det ene, som er blevet identificeret med hans tilnavn, *járnhauss*, står i opskrifterne D (Lyngbyes opskrift) og E (Fugloyarbók), hvor to strofer har flg. ordlyd (i Føroya Kvæðis transskription):

Sigmundur sigldi (+ um, E) Svínoyarfjørð, skútan bognaði sum ein jørð. Skútan bognaði sum ein gjørð, 'Jadnagjer' (Jarnnakkin, E) sortnaði sum ein jørð.

I sit optryk af D har Hammershaimb denne note til Jarnager: „Skal efter Lyngbys mening være Harald Jernhaus; forresten mangler dette vers både i Svabos og i min optegnelse; måske det er en skrivefejl.“ Det er ikke dette tilnavn Jakob Jakobsen hentyder til, men navnet *Haraldur*, der står i en af opskrifterne (A, fulgt af H og Gylta bók) i en episode, der fortælles – med forskellige personnavne – i alle viseopskrifterne undtagen E, men ikke i Flat (eller andre håndskrifter af ÓlTr). Ved ankomsten til Dímun beder en af mændene om bord Sigmundur, som han kalder sin fostbroder, om at måtte komme med op på øen, men får det svar at han skal blive ved skibet og holde vagt. Manden hedder som sagt Haraldur i A (hvor øen er Suðuroy – rettet til Dímun i H –, og hvor episoden også er sket allerede ved ankomsten til Svínø, men han hedder Torbjørn i B

og D, Tórir i C, F og G. I sagaen er Sigmundur og Þórir fostbrødre (og fætre), og Þorbjörn er bror til deres fælles farfar (og far til Þrándr). Det forekommer mig tvivlsomt om A – ene af alle opskrifterne – har bevaret visens oprindelige navn på manden, skønt den – også ene af alle opskrifterne – har udskiftet navnet på øen. Og det forekommer mig vanskeligt at tro at digteren ville lade Harald járnhaus kalde Sigmundur sin fostbroder, hvad han ikke er i Flat. Digteren har snarere nævnt Sigmunds virkelige fostbroder, Tórir, ligesom i C, F og G, så at navnet er ændret dels i A, dels i B og D (Hammershaimb 1849-51/1969: 83/99, fodnoten). Navnet Haraldur i A kan næppe bære en hypotese om digterens forlæg. Det er muligt at dette navn i A stammer fra Flat, men det er ikke mere sandsynligt at det allerede blev brugt af digteren, end at det navn digteren brugte blev udskiftet undervejs til A af en sanger, der havde læst Peter Thorstensens nys udkomne oversættelse af Torfæus. – I øvrigt har jeg svært ved at se den refererede episodes litterære formål i visen, men det er en anden sag. – Den tórshavnske litteratus Claus Lund har skrevet en vise på dansk om *Sigmunds tog mod Harald Jernhoved. Anledning taget af Thormod Torfæsen om Færøernes bedrivter* (trykt i månedsskriftet *Minerva* i juli 1794 og igen af Clausen, 1995: 177-179, og af Egholm, 1996: 169-173, jf. s. 178-9). I denne vise indgår Sigmund og Harald *fostbroderskab*; i Peter Thorstensens oversættelse, som Claus Lund brugte, s. 49, står der *Stalbroderskab*. Om Claus Lund, se Marnersdóttir og Sigurðardóttir, 2011: 169-179, med henvisninger s. 600.

Jóannes Patursson (udg.): *Føroysk kvæði um brögd Norðmanna ættarinnar úti og heima*, Oslo 1925, alm. kaldt *Gylta bók* (optrykt fotografisk, altså med alle trykfejlene, Tórshavn 1979), s. 147:

Kvæðið er gamalt og man vera yrkt eftir munnligum frásögnum í Føroyjum úr Føreyinga saga.

Ligesom Lucas Debes siger JP at visen er gammel, men uden at sige hvor gammel han mener den er, og uden at bevise sin påstand. Men den er jo rigtig, hvis den blot betyder at visen er digtet før 1673.

Når JP mener at visen er digtet efter en mundtlig tradition der går tilbage til en sagatekst, og altså ikke til begivenhederne omkring år 1000, har han sikkert også ret. Blot går den næppe helt tilbage til Fær.s. orig. men kun til ÓlTr eller en hel eller delvis afskrift af denne; det har Rafn påvist ved omtalen af Þangbrandr. Og den mundtlige tradition behøver ikke at være længere end fra en læser til en digter.

Finnur Jónsson (udg.): *Færeyingasaga*, 1927, s. XIII f.:

Endelig skal her det færøske Sigmunds kvæde, der er trykt i Færøiske kvæder II, 54ff. [altså H i CCF-udgaven 1963], omtales. Det består af 3 „rimer“ (77 vers i det hele). Det begynder med at Olaf Tryggvason sender Sigmund til Færøerne for at kristne øerne (☉ : kap. 30); 1. rime beskriver Sigmunds sejlas og stormen, der tillægges den troldkyndige Trand, så at de ikke kom til Gata. Så (rime 2) sejler de til Svínø, dernæst skildres tilfangetagelsen af Bjarne og hvad der skete i sammenhæng dermed ligesom i sagaen, kap. 24. Tredje rime handler endelig

om kampen mellem Sigmund og Özurr (sag. kap. 24) og dennes fald. Her henlægges kampen til Dimon, sikkert efter den gamle færøske overlevering, og med nævnelse af nogle stednavne, der ikke findes i sagaen. Bortset fra overdrivelser i udtrykkene følges sagaen ret nøje. Der er al grund til at antage, at det er den, der ligger til grund for rimerne. Dette kunde let ske, da der var rig forbindelse mellem Island og Færøerne i 15. årh. Det sidste vers nævner kort Sigmunds drab på Suderø og hans begravelse i Skuvø. Iøvrigt kan henvises til den gamle udgave [dvs Rafns udgave 1832] VI-X.

Finnur Jónsson mener tilsyneladende at visen har to kilder: (1) et håndskrift af „sagaen“ (hvormed han velsagtens mener Fær.s.orig. og ikke ÓlTr), der kan være kommet til Færøerne fra Island i det 15. årh., og (2) en gammel færøsk overlevering.

ad (1): FJ nævner ikke Rafns og Jakob Jakobsens argument for at visens digter har kendt ÓlTr, nemlig omtalen af Pangbrandr. Hvis man akcepterer FJs formodning om at visens grundlag var et sagahåndskrift der var kommet til Færøerne fra Island i det 15. årh., forekommer det mig mindre sandsynligt at det håndskrift indeholdt Fær.s.orig., end at det var en afskrift af ÓlTr eller af dele heraf.

ad (2): Det som FJ tilskriver en gammel færøsk overlevering, er at kampen i del III, som i sagaen foregår på Skúfey, er henlagt til Dímun, og at visen nævner nogle stednavne, der ikke findes i sagaen (nemlig Mjóvanes, Götusund, Götu sand, Svín-oyja fjörð, Skúvoyjarfjörð, Grønuskor, Skorarhegy). Men begge dele kan den fær-

øske digter selv have klaret uden støtte i en overlevering.

Chr. Matras: *Føroysk bókmentasøga*, 1935, s. 21:

*Av teim kvæðunum, sum her er meint við, skulu vit nevna einasta kvæði við føroyskum evni, Sigmundarkvæði (gamla). Tað er skilligt, at hetta kvæðið ber merki av skriv-
aðari søgu um Ólav Tryggvason (nevni-
r t. d. Tangbrand), men eisini man tað byggja á frásagnir, sum vóru til í Føroyum, tá ið tað var yrkt.*

Tilsyneladende mener Chr.M. ligesom Finnur Jónsson at visen har to kilder: et sagahåndskrift og en mundtlig overlevering, blot at sagahåndskriftet – som påvist af Rafn og Jakob Jakobsen – indeholdt ÓlTr, ikke Fær.s.orig. Desværre skriver Chr.M. ikke hvilke *frásagnir* han tænker på, eller hvad i visen det er han tilskriver dem. Hvis det er det samme som Finnur Jónsson havde tilskrevet en gammel færøsk overlevering, er det ikke overbevisende.

Dánjal Niclasen i indledning om Sigmundar kvæði i optrykket af *Føroya kvæði*, 7. bind, 1999, s. 58:

Hetta er einasta føroyska kvæðið, sum rør seg um føroysk evni. Sögan stendur í Føroyingasögu, men okkurt týðir á, at yrkjarin hevur havt kunnleika um aðrar keldur enn bara Føroyingasögu, sum vit nú kenna hana.

DNs tekst er optrykt i den folder der hører til den cd der er omtalt ovenfor, kun med et par sproglige ændringer, og med tilføjelsen: „einasta *eldri* føroyska kvæði“, dvs før Torfæus, 1695, og Peter Thorstensen, 1770.

DNs første sætning er vistnok lånt fra Matras, 1935: 21, jf. ovenfor, men DN har overset ikke blot at Matras taler om ældre viser, men også at han udtrykkelig taler om viser med historiske emner som har stof, herunder navngivne personer, fra islandske sagaer. Det er blandt disse Matras siger at visen er den eneste der har et færøsk emne.

DNs to omtaler af Færeyinga saga sondrer ikke klart mellem Fær.s.orig. og Fær.s.rekonstr. Han mener måske at digteren har kendt Fær.s.orig. – hvilket allerede Rafn havde vist er mindre sandsynligt –, men at dels var Fær.s.orig. ikke helt identisk med Fær.s.rekonstr., dels tyder „okkurt“ på at digteren tillige kendte andre kilder. Desværre skriver DN ikke hvad han tænker på med „okkurt“. Hvis det er det samme som Finnur Jónsson havde tilskrevet en gammel færøsk overlevering, er det ikke overbevisende.

Vésteinn Ólason: „Sigmundar kvæði“. 2006.

Se nærværende artikels forord.

Malan Marnersdóttir og Turið Sigurðardóttir: *Føroysk bókmentasøga*, 1, 2011, s. 232:

Evnið í kvæðinum er úrsögum um føroyingar í íslenskum søgum í søgusavninum roðbókini Flatoyarbók (s. 52). Tær vórðu í 1832 savnaðar til eina heild og givnar út undir heitinum Føroyingasøga (s. 244).

Flat er ikke den eneste sagatekst der rummer uddrag fra Fær.s.orig. og har leveret uddrag til Fær.s.rekonstr. Den er ikke engang et sandsynligt mellemlid mellem Fær.s.orig. og visens ordlyd, som

denne engang forelå fra digterens hånd. Den er kun et sandsynligt mellemlid mellem Fær.s.orig. og visse ændringer fra visens oprindelige ordlyd til bevarede opskrifter.

Konklusion

Visens stof, i hvert fald det vigtigste af det, har sikkert stået i Fær.s.orig., men er formodentlig kommet til digterens kendskab med ÓlTr som mellemlid. Forskelle mellem stoffet i ÓlTr og i de kendte viseopskrifter kan skyldes (1) erindringsfor skydninger mellem læsningen af sagahåndskriftet og digtningen af visen, (2) digterisk frihed (brugt bl.a. til at rette *Skúfey* til *Dímun* og indsætte færøske stednavne), (3) ændringer under den mundtlige, sungne overlevering af visen i tiden fra digtningen til opskrifterne. De sidstnævnte ændringer kan skyldes huskefejl eller nye påfund (måske Sigmunds tilbud til Øssur om amnesti) eller ny viden om sagatekster efter Torfæus, 1695, og Peter Thorstensen, 1770, og senere Rafn, 1832. Dette sidste kan gælde de elementer der findes i Flat men ikke i ÓlTr: Haraldur járnhauss og epilogen og mødet ved Høvdasund. Dette støtter Rafns formodning, at Flat ikke var mellemlid mellem Fær.s.orig. og visens digter.

Hvad (1) angår, kan en erindringsfor skydning være skyld i kombinationen af Sigmunds afsked med Olav Tryggvason (Fær.s.rekonstr.: kap. 30) og hans rejse (i kap. 24) til Gøta (forgæves), Svínoy og Dímun/Skúfey. At Þangbrandr, som i ÓlTr (og Flat) kun ses at blive sendt til Island, bliver sendt med Sigmundur til Færøerne,

kan skyldes enten en lignende erindringsforskydning eller digterens frie gæt ud fra sagaens „kennimenn“.

Digteren har sikkert ikke haft sagahåndskriftet hos sig, mens han digtede visen. Hvis det er ham selv der – tidligere – har læst det, har han haft erindringsforskydninger som de nævnte. Men det kan også være en anden der har læst det og senere har fortalt hvad han har læst, og i så fald kan erindringsforskydningerne være sket enten hos denne eller hos digteren eller hos et eller flere mellemlid i denne mundtlige tradition (som altså har sit udgangspunkt i sagahåndskriftet, og som ikke behøver at have været længere end fra den ene mand, læseren, til den anden, digteren).

Man kan næppe modbevise at der til lige har været en mundtlig tradition på Færøerne der gik tilbage til sagaens begivenheder omkring år 1000, men jeg ser ingen grund til at antage denne teoretiske mulighed. Hvis visen havde bygget på en sådan mundtlig tradition, ville den utvivlsomt ikke have lignet ÓlTr så meget som den gør; det er alle de citerede forskere enige om. Dens afvigelser fra ÓlTr forudsætter heller ikke en sådan tradition; dette er ikke alle de citerede forskere enige om.

Som sagt ovenfor, gættede Finnur Jónsson på at et sagahåndskrift var kommet fra Island til Færøerne i det 15. årh. med det stof der skulle blive digtets. Det er en mulighed, men ikke den eneste og måske heller ikke den sandsynligste.

Der er næppe grund til at tro at visen skulle være ældre end det 16. århundrede. Det land Færøerne havde mest forbindelse med dengang, var Norge, og her især

Bergen (Zachariasen, 1961, især s. 1-17, men se også navnelisten s. 413 under Bjørgvin). Her var der en interesse for de islandske sagaer om norske konger, en interesse der gav sig udslag i oversættelser, med den ovenfor omtalte Peder Claussøn Friis (1545-1614) som den kendteste oversætter (Louis-Jensen, 1977: 43-61; Jørgensen, 1993). Hvis jeg skulle gætte ligesom Finnur Jónsson har gjort, kunne det være at en færing der besøgte Bergen engang i det 16. århundrede, fik et håndskrift af ÓlTr at se, læste hvad der stod i det om Færøerne, og fortalte hvad han havde læst, da han kom hjem igen, hvis det ikke var ham selv der digtede visen. Hvis det var i første halvdel af århundredet, kan det håndskrift have været Bergsbók. Om Bergsbóks historie i Norge, se Jørgensen, 1993: 178-181, og ÓlTrÓlHa^{III}: CXCv.

Det vides at den færøske student Jacob Oudensøn (= Eyðunsson), hvis afdøde far havde været sognepræst på Eysturoy og Færøernes provst, var i Norge og traf Peder Claussøn Friis i 1592 og fortalte ham om færøske forhold i samtiden (Storm, 1881: 427). Mon ikke Peder omvendt har fortalt Jacob hvad han vidste om færøske forhold omkring år 1000? Det er dog uvist om han kendte netop den historie der udgør handlingen i *Sigmundarkvæðið eldra*, jf. ovenfor. Men et besøg der lignede dette kan meget vel have været udgangspunktet for den tradition der førte fra ÓlTr til visen.

Citeret litteratur og forkortelser

CCF = *Corpus Carminum Færoensium*, samlet af Svend Grundtvig og Jørgen Bloch. Det

- er udgivet af Chr. Matras og N. Djurhuus under titlen *Føroya Kvæði*.
- Clausen, M. (udg.). 1995. *Hundredesyv-vise-bogen. Danske folkeviser og andre viser på dansk med færøske melodier*. Tórshavn.
- Clausen, M. (udg.). 2003. *Føroya Kvæði*, VIII, Løgini/Melodies. Hoyvík.
- Claussøn (Friis), P. 1632. *Norriges oc omliggende Øers sandfærdige Bescriffuelse*. København. Teksten findes også udgivet i Claussøn Friis, 1881.
- Claussøn (Friis), P. 1633. *Snorre Sturlesøns Norske Kongers Chronica: Udsat paa Danske aff Peder Claussøn*. København.
- Claussøn Friis, P. 1881. *Samlede Skrifter af Peder Claussøn Friis*. Udg. af Gustav Storm. Kristiania.
- Debes, L.J. 1673 (1963). *Færoæ et Færoa Reserata*. Se Rischel, 1963.
- Djurhuus, J. (udg.). 1963 og 1972. *Føroya Kvæði* I,3, 1963, og VI, 1972. Kopenhagen.
- Egholm, S. (udg.). 1996 (1999). *Nýggja kvæðabókin*, 1. Tórshavn.
- Finnur J. (udg.). 1927. *Færeyingasaga. Den islandske saga om Færingerne*. København.
- Flat = håndskriftet *Flateyjarbók* (GKS 1005 fol., nu i Reykjavík) og dets indhold.
- Flat¹ = *Flateyjarbók*, udg. Vigfússon og Unger, I, 1860.
- Fær.s.orig. = Den oprindelige *Færeyinga saga*, der er gået tabt som en helhed.
- Fær.s.rekonstr. = Den rekonstruerede *Færeyinga saga*, se Rafn, Finnur Jónsson og ÓlHa.
- Føroya Kvæði*, se Clausen 2003 og Djurhuus 1963 og 1972.
- Føroya Kvæði*, optrykt af forlaget Bókagarður, bind 7, 1999.
- Gylta bók = Patursson, Jóannes, 1925 (1979).
- Hammershaimb, V.U. 1855. *Færøiske Kvæder*, II. København.
- Hammershaimb, V.U. 1969. *Savn úr Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie og Antiqarisk* [sic] *Tidsskrift*. Tórshavn. Fotografiske optryk af artikler af Hammershaimb.
- Haraldsdóttir, K. 2010. „Für welchen Empfänger wurde die *Flateyjarbók* ursprünglich konzipiert?“, i *Opuscula XIII, Bibl.Arn. XLVII*, 3-53.
- HkrI = *Heimskringla*, 1. del. Udg. Bjarni Aðalbarnarson, Íslenzk fornrit, XXVI. Reykjavík 1941.
- Jakobsen, J. *Færøsk sagnhistorie*. 1904. Tórshavn.
- Jørgensen, J.G. 1993. „Sagaoversættelser i Norge på 1500-tallet“. *Collegium Medievale* 1993/2, 169-198.
- Lenvig, T. 1990. „Yrkjarin við Sjógv og Ormurin Langi“. *Varðin* 57: 7-112.
- Louis-Jensen, J. 1977. *Kongsagastudier*. Bibliotheca Arnarnagæana, XXXII. København.
- Louis-Jensen, J. 1997 (2006). „Heimskringla – Et værk af Snorri Sturluson?“, optrykt med en efterskrift i hendes artikelsamling, *Con Amore*, 2006, 217-232.
- Marnersdóttir, M. and Sigurðardóttir, T. 2011. *Føroysk bókmentasøga*, 1. Tórshavn.
- Matras, Chr. 1935. *Føroysk bókmentasøga*. Keypmannahavn.
- Niclasen, D. 1999. Indledning om Sigmundar kvæði i optrykket af *Føroya kvæði*, 7. bind, Tórshavn.
- ÓlHa (udg.). 1958, 1961, 2000. *Óláfs saga Tryggvasonar en mesta*, I 1958, II 1961, III 2000. Editiones Arnarnagæanæ, Series A, vol. 1-3. København.

- ÓlHa. 1960. „Færeyinga saga“ i *Kulturhistorisk leksikon for nordisk middelalder*, V, 77-78.
- ÓlHa. 1967. „Óláfs saga Tryggvasonar“ i *Kulturhistorisk leksikon for nordisk middelalder*, XII, 551-553.
- ÓlHa (udg.). 1987. *Færeyinga saga*. Stofnun Árna Magnússonar á Íslandi, Rit 30. Reykjavík.
- ÓlHa (udg.). 2006. *Færeyinga saga, Føroyinga søga*. Reykjavík. Særudgave af Íslenszk fornrit, XXV, især beregnet på færøske læsere.
- ÓlHa = Ólafur Halldórsson.
- ÓlTr = *Óláfs saga Tryggvasonar en mesta*.
- ÓlTrÓlHaII = ÓlHas udgave af ÓlTr, bind II.
- Patursson, J. (udg.). 1925 (1979). *Føroysk kvæði um brögd Norðmanna ættarinnar úti og heima* (alm. kaldt Gylta bók). Oslo. Optrykt fotografisk Tórshavn 1979.
- Rafn, C.C. (udg.). 1832 (1972). *Færeyinga saga*. Kjøbenhavn. Facsimileudgave, Tórshavn 1972.
- Rischel, J. (udg.). 1963. *Lucas Debes: Færøernes Beskrivelse*. I, Facsimileudgave. II, Indledning og noter. København.
- Sigurðardóttir, T. 2001. „Var Sverri kongur heimildamaður Føroyingasøgu?“ *Fregnir*. 1.-6. juni: 15.
- Steinnes, A. 1962. „Om Bergsbok i 1500-åri“, i *Maal og Minne*, 9-30.
- Storm, G. 1881, se Claussøn Friis, 1881.
- Thorstensen, P. (overs.). 1770. *Historisk Beretning om Indbyggernes Bedrifter paa Færøerne / Af det latinske Sprog oversat ved Peter Thorstensen; forfattet af Thormodo Torfæo*. København.
- Torfæus, Th. 1695. *Commentatio historica de rebus gestis Færeysium seu Faröensium*. Havnæ.
- Vésteinn Ólason 2006. „Sigmundar kvæði“. *Bókmentaljós. Heiðursrit til Turið Sigurðardóttur*. Tórshavn: 403-411.
- Vigfússon, G and Unger, C.R. (udg.). 1860-68. *Flateyjarbók*, I-III.
- Zachariasen, L. 1961. *Føroyar sum rættarsamfelag 1535-1655*. Tórshavn.